JORJ BAYRONNING «MANFRED» DRAMATIK POEMASIDA INSON RUHIYATI, AYBDORLIK HISSI VA YOLG‘IZLIK FOJIASI.

Muallif: **Asronbekova Rayyona Komoldin qizi**

Ta’lim muassasasi: Andijon davlat universiteti filologiya fakulteti

ANNOTATSIYA.

Ushbu maqolada ingliz romantizmining yirik namoyandasi Jorj Gordon Bayronning «Manfred» dramatik poemasida inson ruhiyatining murakkabligi, aybdorlik hissi, yolg‘izlik va shaxs erkinligi masalalari tahlil qilinadi. Manfred obrazining ruhiy kechinmalari, Astarta bilan bog‘liq xotiralari hamda vijdoni oldidagi kurashi badiiy-psixologik jihatdan yoritiladi. Shuningdek, tabiat tasvirlari va g‘ayritabiiy obrazlarning qahramon ichki dunyosini ochishdagi o‘rni o‘rganiladi. Asar insonning o‘tmishi, axloqiy mas’uliyati va o‘zligini anglash jarayoni bilan bog‘liq murakkab ruhiy ziddiyatlarni aks ettiruvchi romantik asar sifatida talqin etiladi.

Kalit so‘zlar: Jorj Bayron, «Manfred», romantizm, ruhiy iztirob, aybdorlik, yolg‘izlik, vijdon, shaxs erkinligi.

ABSTRACT.

This article analyzes the complexity of the human psyche, guilt, loneliness, and personal freedom in George Gordon Byron’s dramatic poem Manfred. The protagonist’s psychological experiences, memories associated with Astarte, and struggle with his conscience are examined from a literary and psychological perspective. The role of nature imagery and supernatural characters in revealing Manfred’s inner world is also explored. The poem is interpreted as a Romantic work reflecting complex psychological conflicts related to the past, moral responsibility, and the search for self-understanding.

Keywords: George Byron, Manfred, Romanticism, psychological suffering, guilt, loneliness, conscience, personal freedom.

АННОТАЦИЯ.

В статье анализируются сложность человеческой психики, чувство вины, одиночество и проблема личной свободы в драматической поэме Джорджа Гордона Байрона «Манфред». Рассматриваются психологические переживания главного героя, его воспоминания, связанные с Астартой, и внутренняя борьба с собственной совестью. Особое внимание уделяется роли описаний природы и фантастических образов в раскрытии внутреннего мира героя. Поэма рассматривается как романтическое произведение, отражающее сложные психологические конфликты, связанные с прошлым, нравственной ответственностью и поиском собственного «я».

Ключевые слова: Джордж Байрон, «Манфред», романтизм, душевные страдания, чувство вины, одиночество, совесть, личная свобода.

Jorj Bayronning romantik qahramoni sifatida Manfred.

XIX asr jahon adabiyotida romantizm insonning ichki dunyosi, erkinligi, orzu-intilishlari va jamiyat bilan ziddiyatlarini tasvirlashda muhim yo‘nalishlardan biri bo‘ldi. Ingliz romantizmining yirik vakili Jorj Gordon Bayron ijodida ham insonning ruhiy iztiroblari, mustaqillikka intilishi va hayotdagi qarama-qarshiliklar alohida o‘rin egallaydi. Shoirning 1816–1817-yillarda yozilgan «Manfred» dramatik poemasi ana shu xususiyatlarni mujassamlashtirgan asarlardan biridir.

Asarning bosh qahramoni Manfred o‘zining bilimdonligi, mustaqil fikrlashi va murakkab ruhiy olami bilan ajralib turadi. U Alp tog‘larida yolg‘iz yashaydi, tabiat sirlarini o‘rganadi va g‘ayritabiiy kuchlar bilan aloqa o‘rnatishga intiladi. Biroq uning bilimlari va imkoniyatlari ichki xotirjamlikni ta’minlay olmaydi. Qahramonning asosiy

muammosi tashqi olamda emas, balki o‘z qalbida kechayotgan ziddiyatlarda namoyon bo‘ladi.

Manfred romantik qahramonga xos ravishda o‘z taqdirini mustaqil belgilashni istaydi. U boshqalarning hukmiga bo‘ysunishni, o‘z hayoti ustidan boshqa kuchlarning hukmronligini tan olishni xohlamaydi. Shu bilan birga, uning mustaqillikka intilishi ruhiy azoblaridan xalos bo‘lishiga yordam bermaydi. Aksincha, yolg‘izlik va ichki kechinmalar uni tobora murakkab holatga olib keladi.

Bayron Manfred obrazida insonning tashqi kuchi bilan ichki zaifligi o‘rtasidagi qarama-qarshilikni ko‘rsatadi. Qahramon ko‘plab bilimlarga ega bo‘lsa-da, o‘z xotiralari va vijdoni oldidagi ziddiyatlarni yengishga qiynaladi. Bu jihat uning obrazini oddiy fojiaviy qahramondan ko‘ra murakkabroq, psixologik jihatdan chuqurroq obrazga aylantiradi.

Aybdorlik hissi va Astarta obrazi.

«Manfred» poemasidagi eng muhim ruhiy muammolardan biri — o‘tmishdan qochib qutulishning imkonsizligidir. Manfredning iztiroblari Astarta bilan bog‘liq xotiralar orqali yanada chuqurlashadi. U o‘tmishda yuz bergan voqealarni unutolmaydi va bu xotiralar uning hozirgi hayotiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi.

Astarta obrazi asarda ko‘p jihatdan sirli holda beriladi. Muallif u bilan bog‘liq barcha voqealarni batafsil bayon qilmaydi. Shu sababli o‘quvchi Manfredning ruhiy azoblari sabablarini uning murojaatlari, xotiralari va ichki kechinmalari orqali anglaydi. Bunday tasvir usuli asarning psixologik ta’sirini kuchaytiradi.

Manfred uchun o‘tmish shunchaki ortda qolgan vaqt emas. U qahramonning bugungi ruhiy holatini belgilab beruvchi kuchdir. Astarta bilan bog‘liq xotiralar Manfredni tinch qo‘ymaydi, uning o‘zligi va hayotga munosabatiga ta’sir ko‘rsatadi. Natijada qahramon o‘zini o‘tmish va hozirgi zamon o‘rtasida qolib ketgan inson

sifatida namoyon qiladi.

Astarta obrazini faqat yo‘qotilgan muhabbat timsoli sifatida talqin qilish yetarli emas. U Manfred uchun xotira, iztirob va hal etilmagan ichki ziddiyatlarning ifodasidir. Astartaning ruhi bilan uchrashish orqali qahramon o‘zini qiynayotgan savollarga javob topishga intiladi. Biroq bu uchrashuv unga to‘liq xaloslik olib kelmaydi.

Shu jihatdan Bayron insonning ruhiy azoblarini tashqi voqealardan ko‘ra uning o‘tmishga munosabati orqali yoritadi. Asarda aybdorlik hissi insonning o‘z vijdoni oldida javob berishi, o‘z xotiralari bilan yuzlashishi va ichki xotirjamlikni izlash jarayoni bilan bog‘liq holda namoyon bo‘ladi.

Yolg‘izlik va shaxs erkinligi.

Manfredning yolg‘izligi asarning muhim badiiy-psixologik motivlaridan biridir. Qahramon boshqa insonlardan uzoqlashib, o‘z ichki dunyosiga sho‘ng‘iydi. U o‘z iztiroblarini boshqalarga to‘liq ochishni istamaydi va ruhiy muammolarini mustaqil hal qilishga urinadi.

Alp tog‘lari, qoyalar va tabiat manzaralari Manfredning ruhiy holati bilan uyg‘unlikda tasvirlanadi. Tabiat bir tomondan unga panoh bo‘lsa, ikkinchi tomondan uning yolg‘izligini yanada yaqqol his ettiradi. Bu holat romantizmga xos bo‘lgan inson va tabiat o‘rtasidagi murakkab munosabatni namoyon etadi.

Asarda Manfredning tog‘ echkisi ovchisi bilan uchrashuvi ham e’tiborga loyiq. Ovchi qahramonga yordam berishga intiladi, biroq Manfredning ichki iztiroblari oddiy insoniy yordam bilan bartaraf etilmaydi. Bu voqea uning yolg‘izligi faqat atrofidagi insonlardan uzoqlashish emas, balki chuqur ruhiy yakkalanish ekanini ko‘rsatadi.

Manfred uchun yolg‘izlik mustaqillikni saqlash vositasi bo‘lsa-da, u qahramonni insoniy munosabatlardan ham uzoqlashtiradi. Natijada erkinlikka intilish va ruhiy

xaloslikka ehtiyoj o‘rtasida ziddiyat yuzaga keladi. Bayron ushbu ziddiyat orqali shaxs erkinligining murakkab tabiatini ochib beradi.

G‘ayritabiiy kuchlar va inson vijdoni.

Poemada ruhlar, Arimanes va boshqa g‘ayritabiiy obrazlar asarning romantik ruhini kuchaytiradi. Manfred ushbu kuchlar bilan aloqa o‘rnatib, o‘z iztiroblaridan xalos bo‘lishga urinadi. Biroq g‘ayritabiiy kuchlar uning asosiy muammosini hal qila olmaydi.

Bu holat asarning falsafiy mazmunini chuqurlashtiradi. Manfred tashqi olamning sirlarini o‘rganishga qodir bo‘lsa-da, o‘z ruhiyatidagi ziddiyatlarni bartaraf etishda qiynaladi. Demak, bilim va g‘ayritabiiy imkoniyatlar insonni avtomatik ravishda ruhiy ozodlikka olib kelmaydi.

Poema yakunida Manfred o‘zini yovuz ruh hukmiga topshirishni rad etadi. U o‘z taqdiri ustidan mustaqil qaror chiqarishga intiladi. Uning qarshiligi romantizmga xos individualizm va shaxs erkinligi g‘oyalarini ifodalaydi.

Biroq Manfredning taqdirini mutlaq g‘alaba sifatida baholash to‘g‘ri bo‘lmaydi. U o‘z irodasini saqlab qolsa-da, o‘tmishdagi yo‘qotishlari va ruhiy iztiroblaridan to‘liq qutula olmaydi. Shu sababli uning fojiasi inson erkinligining imkoniyatlari bilan chegaralarini birgalikda namoyon etadi.

XULOSA.

Jorj Bayronning «Manfred» dramatik poemasi inson ruhiyatining murakkabligi, aybdorlik hissi, yolg‘izlik va shaxs erkinligi masalalarini chuqur yoritgan romantik asardir. Manfredning fojiaviy taqdiri uning tashqi sharoitlaridan ko‘ra ichki ziddiyatlari, o‘tmish bilan bog‘liq xotiralari va vijdoni oldidagi kurashi bilan belgilanadi.

Astarta obrazi qahramonning ruhiy iztiroblarini kuchaytiruvchi muhim badiiy vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Tabiat tasvirlari va g‘ayritabiiy obrazlar esa uning yolg‘izligi,

mustaqillikka intilishi hamda ichki xotirjamlikni izlash jarayonini ochib beradi.

Manfred o‘z taqdirini mustaqil belgilashga intiladi, biroq uning erkinlikka bo‘lgan intilishi barcha iztiroblarini bartaraf eta olmaydi. Bayron shu orqali insonning o‘z o‘tmishi va vijdoni bilan munosabati naqadar murakkab ekanini ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, «Manfred» insonning o‘zligini anglash, shaxsiy mas’uliyat va ruhiy erkinlik haqidagi falsafiy savollarni o‘rtaga tashlaydi. Asarning badiiy ahamiyati ham inson qalbidagi qarama-qarshiliklarni ochib berishi va o‘quvchini inson tabiatining murakkabligi haqida mushohada yuritishga undashida namoyon bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Байрон, Джордж Гордон. Манфред. Драматическая поэма. 2. Lansdown, Richard. “Suicide, Melancholia, and Manic Defense in Byron’s Manfred.” Nineteenth-Century Literature, 2021.

3. Lisica, Flora. “Byron’s Manfred and Tragedy in the ‘Mental Theatre’.” The Byron Journal, 2025.

4. Miranda, Omar F. “Between Page and Stage: The Happy Medium for Romantic Drama.” Romantic Circles, 2019.

5. Tuite, Clara. “Redeemed from the Worm: Manfred’s Celebrity Revenge Tragedy.” Romantic Circles, 2019.